

แพะภูเขาเรียกก็: สัตว์ที่ไม่ใช่แพะ อยู่บนหน้าผาที่คนขึ้นไม่ได้ และ ญาติของมันในเมืองไทย

Funny Worlds · www.funny-worlds.com · อัปเดตกันยายน 2569

ถ้าคุณเคยเห็นภาพสัตว์ขนขาวทั้งตัวยืนอยู่บนชะง่อนหินกว้างไม่กี่เซนติเมตร กลางหน้าผาที่แทบตั้งฉากกับพื้น โดยมีเหวลึกหลายร้อยเมตรอยู่ใต้เท้า แล้วมันยืนนิ่งราวกับไม่มีอะไรเกิดขึ้น นั่นคือ **แพะภูเขาเรียกก็**

มันเป็นสัตว์ที่ชวนให้เข้าใจผิดตั้งแต่ชื่อ เพราะในทางวิทยาศาสตร์แล้ว **มันไม่ใช่แพะ** และสิ่งที่มันทำได้ในทุกๆ วัน ก็เป็นสิ่งที่นักปีนผามีอาชีพต้องใช้เชือกและอุปกรณ์ครบชุดจึงจะทำได้

บทความนี้จะพาไปรู้จักมันตั้งแต่ต้น ว่าถ้าไม่ใช่แพะแล้วมันคืออะไร อยู่ที่ไหนมากที่สุด ปีนหน้าผาชันขนาดนั้นได้อย่างไร กินอะไรบนที่ที่แทบไม่มีอะไรขึ้น เหลืออยู่ในโลกก็ตัว มนุษย์เลี้ยงมันหรือไม่ และที่น่าสนใจที่สุดสำหรับคนไทยคือ — **ญาติสนิทของมันอยู่ในประเทศไทยนี่เอง**

ไม่ใช่แพะ แล้วมันคืออะไร

ชื่อวิทยาศาสตร์ของมันคือ *Oreamnos americanus* อยู่ในวงศ์ Bovidae (วงศ์วัวควาย) วงศ์ย่อย Caprinae ซึ่งเป็นกลุ่มเดียวกับแพะและแกะจริง

แต่จุดสำคัญอยู่ตรงนี้ — **มันไม่ได้อยู่ในสกุล Capra** ซึ่งเป็นสกุลของแพะแท้ทั้งหมด รวมถึงแพะป่าที่เป็นต้นตระกูลของแพะบ้านที่เราเลี้ยงกันทุกวันนี้ พุดง่ายๆ คือแพะภูเขาเรียกก็กับแพะที่ผูกไว้หลังบ้าน **ไม่ใช่ญาติใกล้ชิดกันเลย** แม้จะเรียกชื่อคล้ายกัน

นักวิทยาศาสตร์จัดมันไว้ในกลุ่มที่เรียกกันอย่างไม่เป็นทางการว่า **goat-antelope** หรือ "แพะ-แอนทีโลป" ซึ่งเป็นกลุ่มสัตว์ที่มีลักษณะก้ำกึ่งระหว่างแพะกับแอนทีโลป สมาชิกในกลุ่มนี้ได้แก่

กลุ่ม	ชื่อวิทยาศาสตร์ (สกุล)	พบที่ไหน
ซามัวร์	<i>Rupicapra</i>	เทือกเขาในยุโรป
กวางผา (goral)	<i>Naemorhedus</i>	เอเชีย รวมถึงไทย
เลียงผา (serow)	<i>Capricornis</i>	เอเชีย รวมถึงไทย
ทาคิน	<i>Budorcas</i>	เทือกเขาหิมาลัยตะวันออก
แพะภูเขาเรียกก็	<i>Oreamnos</i>	อเมริกาเหนือเท่านั้น

ข้อเท็จจริงที่น่าสนใจ: สกุก <i>Oreamnos</i> มีสมาชิกที่ยังมีชีวิตอยู่เพียงชนิดเดียวในโลก คือแพะภูเขาเรือกก็ตัวนี้ ไม่มีชนิดอื่นเป็นเพื่อนเลย ในอดีตเคยมีญาติร่วมสกุลชื่อ <i>Oreamnos harringtoni</i> หรือแพะภูเขาแฮร์ริงตัน อาศัยอยู่แถบตะวันตกเฉียงใต้ของอเมริกาเหนือ แต่สูญพันธุ์ไปตั้งแต่ปลายยุคน้ำแข็งเหลือเพียงตัวเดียวที่เรารู้จักทุกวันนี้		

รูปร่างหน้าตาและลักษณะเด่น

ขนสีขาวล้วนกับเคราที่ไม่ใช่เครื่องประดับ

สิ่งแรกที่สังเกตเห็นคือสีขาวทั้งตัว ซึ่งไม่ใช่เรื่องบังเอิญ สีขาวช่วยพรางตัวในภูมิประเทศที่มีหิมะปกคลุมเกือบทั้งปี ทั้งสองเพศมีเครายาวใต้คาง ซึ่งเป็นลักษณะที่ทำให้คนเรียกมันว่า "แพะ" ตั้งแต่แรกเห็น

เขาสีดำที่บอกอายุได้

ทั้งตัวผู้และตัวเมียมีเขาสีดำเรียวยาวแหลม โค้งไปด้านหลังเล็กน้อย ยาวราว 15-28 เซนติเมตร เขาของมันมีคุณสมบัติพิเศษคือ **ไม่ผลัด** ต่างจากเขากวางที่หลุดและงอกใหม่ทุกปี

เพราะไม่ผลัด เขาจึงงอกยาวขึ้นเรื่อยๆ ตลอดชีวิต และการเติบโตในแต่ละปีจะทิ้งวงรอบการเจริญเติบโต (annual growth ring) ไว้บนผิวเขา นักชีววิทยาภาคสนามจึงสามารถนับวงเหล่านี้เพื่อบอกอายุของสัตว์ได้ คล้ายกับการนับวงปีของต้นไม้ ซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญมากในการศึกษาโครงสร้างประชากร

ขนาดตัว

สูงราว 1 เมตรที่ระดับไหล่ ตัวเมียหนักราว 82 กิโลกรัม ตัวผู้เฉลี่ยราว 127 กิโลกรัม และตัวผู้ในวัยฉกรรจ์มักหนักเกิน 136 กิโลกรัม ตัวผู้จะมีกล้ามเนื้อไหล่และความลึกของอกมากกว่าตัวเมียอย่างชัดเจน ทำให้เกิดลักษณะ "หลังโหนก" ที่เป็นเอกลักษณ์

ขนสองชั้นที่ทนหนาวได้เกินจินตนาการ

แพะภูเขาเรือกก็มีขนสองชั้น ชั้นในเป็นขนละเอียดแน่นคล้ายขนแกะ ส่วนชั้นนอกเป็นขนยาวและกลวงตรงกลาง ซึ่งช่วยกักอากาศเป็นฉนวนความร้อน

ผลลัพธ์ของการออกแบบนี้น่าทึ่งมาก — ขนของมันช่วยให้ทนอุณหภูมิฤดูหนาวได้ต่ำถึง **-46 องศาเซลเซียส** และทนลมที่ความเร็วสูงถึง **160 กิโลเมตรต่อชั่วโมง** ซึ่งเป็นความเร็วลมระดับพายุเฮอริเคน ในฤดูใบไม้ผลิมันจะผลัดขนชั้นในออก โดยถูตัวกับก้อนหินและต้นไม้ ทั้งปุยขนขาวไว้ตามเส้นทางจนกลายเป็นร่องรอยที่นักสำรวจใช้ติดตามได้

กิบเท้า: อุปกรณ์ปืนพาที่ธรรมชาติออกแบบมาอย่างดี

ถ้าจะเลือกอวัยวะเดียวที่อธิบายความมหัศจรรย์ของสัตว์ชนิดนี้ได้ทั้งหมด คำตอบคือกิบเท้า

กิบของมันเป็นกิบผ่าสองนิ้ว ที่ แยกออกจากกันได้ เพื่อเพิ่มพื้นที่สัมผัสและปรับสมดุล แต่ความฉลาดที่แท้จริงอยู่ที่โครงสร้างภายในซึ่งแบ่งเป็นสองส่วนทำหน้าที่ต่างกันโดยสิ้นเชิง

- **ขอบนอก** เป็นผนังเคราตินแข็ง คม และทนทาน ทำหน้าที่เหมือนขอบรองเท้าปืนพา ใช้เกี่ยวและจิกเข้าไปในรอยแยกหรือความขรุขระเล็กๆ ของหิน
- **ส่วนใน** เป็นแผ่นเคราตินนุ่ม ผิวหยาบ และเว้าตรงกลางคล้ายถ้วยสุญญากาศ มันยืดหยุ่นสูงมากจนสามารถเปลี่ยนรูปตามผิวหินที่เหยียบ ให้แรงเสียดทานมหาศาล

พูดอีกอย่างคือ ธรรมชาติติดตั้ง "ตะขอเหล็ก" กับ "ยางกันลื่น" ไว้ในกิบเดียวกัน สัตว์ชนิดนี้จึงยืนบนชะง่อนกว้างไม่กี่เซนติเมตรได้อย่างมั่นคง และกระโดดข้ามช่องว่างได้ไกลเกือบ 3.7 เมตร

สิ่งที่ทำให้คนดูแล้วขนลุก: ลูกแพะภูเขาแรกเกิดใช้เวลาเพียงประมาณหนึ่งวันก็เริ่มปีนป่ายไปตามโขดหินตามแม่ได้แล้ว ไม่มีช่วงฝึกหัดยาวนานเหมือนสัตว์อื่น เพราะในภูมิประเทศแบบนั้น การเดินไม่เป็นภายในวันแรกหมายถึงความตาย

อยู่ที่ไหน และที่ไหนมีมากที่สุด

ถิ่นกำเนิด

แพะภูเขาเรือกก็ เป็นสัตว์ของอเมริกาเหนือเท่านั้น ไม่มีถิ่นกำเนิดตามธรรมชาติในทวีปอื่นเลย การกระจายตัวหลักอยู่ตามแนวเทือกเขาฝั่งตะวันตกของทวีป ตั้งแต่รัฐวอชิงตัน ไอดาโฮ และมอนทานา ขึ้นไปทางบริติชโคลัมเบียและอัลเบอร์ตาในแคนาดา ต่อเนื่องถึงตอนใต้ของยูคอนและอะแลสกาตะวันออกเฉียงใต้ โดยอาศัยอยู่ตามเทือกเขาเรือกก็ และเทือกเขาแคสเคด เป็นหลัก

ความสูงที่มันอยู่

มันเป็นสัตว์ที่อยู่บนที่สูงอย่างแท้จริง ครอบคลุมตั้งแต่เขต *subalpine* ไปจนถึง *alpine tundra* และสามารถพบได้ที่ระดับความสูงเกิน 4,000 เมตรเหนือระดับน้ำทะเล ซึ่งในระดับความสูงนั้น มันคือสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ตัวใหญ่ที่สุดในพื้นที่

อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นที่น่าสนใจ — ในเขตชายฝั่งอย่างอะแลสกาตะวันออกเฉียงใต้ บางครั้งมันลงมาถึงระดับน้ำทะเลได้ เพราะแนวป่าและเขตหิมะที่นั่นอยู่ต่ำกว่าปกติมาก สิ่งที่มีมันต้องการจริงๆ จึงไม่ใช่ "ความสูง" แต่เป็นภูมิประเทศหินชันที่หนีขึ้นไปได้

ทำไมต้องหน้าผาชัน

คำตอบสั้นและตรงไปตรงมาคือ **ความปลอดภัย** สัตว์ผู้ล่าอย่างหมี หมาป่า สิงโตภูเขา และวูล์ฟเวอรีน ล้วนวิ่งได้เร็วกว่าและแรงกว่าแพะภูเขาบนพื้นราบ แต่**ไม่มีตัวไหนตามขึ้นหน้าผาชันได้**

กลยุทธ์เอาตัวรอดของมันจึงไม่ใช่การวิ่งหนี แต่คือ**การวิ่งขึ้น** เมื่อรู้สึกถึงอันตราย มันจะมุ่งหน้าสู่พื้นที่ที่ชันที่สุดที่หาได้ในบริเวณนั้นทันที นักชีววิทยาเรียกพื้นที่แบบนี้ว่า *escape terrain* และมันเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการเลือกถิ่นอาศัยของสัตว์ชนิดนี้ มันแทบไม่ลงมาที่ราบเลย ยกเว้นช่วงหิมะหนาจัดจนหาอาหารไม่ได้ หรือช่วงที่ต้องเดินทางไปหาแหล่งแร่ธาตุ

จุดที่มีประชากรหนาแน่น

แหล่งที่ขึ้นชื่อเรื่องความหนาแน่นของประชากรและโอกาสพบเห็นตัว ได้แก่ **อุทยานแห่งชาติเกลเชียร์** ในรัฐมอนทานา ซึ่งใช้แพะภูเขาเป็นสัญลักษณ์ของอุทยาน และ**เทือกเขาโอลิมปิก** ในรัฐวอชิงตัน

แต่กรณีของเทือกเขาโอลิมปิกมีเรื่องที่ต้องเข้าใจให้ถูก เพราะมันกลายเป็นหนึ่งในกรณีศึกษาด้านการจัดการสัตว์ป่าที่โด่งดังที่สุดของอเมริกา ซึ่งจะเล่าละเอียดในหัวข้อท้ายบทความ

กินอะไรบนที่ที่แทบไม่มีอะไรขึ้น

แพะภูเขาเรือกก็**เป็นสัตว์กินพืชล้วน 100%** อาหารหลักในธรรมชาติคือ**หญ้า กก และพืชล้มลุก** เสริมด้วยกิ่งอ่อนของไม้สน มอส ไลเคน พุ่มไม้เตี้ยเชตอัลไพน์ ใบไม้แห้ง และดอกไม้ตามฤดูกาล

รูปแบบการกินเปลี่ยนไปตามฤดูอย่างชัดเจน

ฤดู	พฤติกรรมการหากิน
ฤดูใบไม้ผลิ-ต้นฤดูร้อน	เดินตาม "คลื่นยอดอ่อน" ที่ผลิขึ้นไล่ระดับความสูงขึ้นไปตามไหล่เขา
ฤดูร้อน	เล็มหญ้า ไลเคน และพุ่มเตี้ยในทุ่งหญ้าอัลไพน์
ฤดูหนาว	ลงมาที่ต่ำกว่า กินไม้สนเข็มลือกและไลเคนเป็นหลัก

เลียโปง: พฤติกรรมที่เสี่ยงชีวิตเพื่อเกลือ

นี่คือหนึ่งในพฤติกรรมที่น่าสนใจที่สุดของสัตว์ชนิดนี้

สภาพแวดล้อมแบบอัลไพน์**ขาดแคลนโซเดียมอย่างรุนแรง** เพราะฝนและหิมะที่ละลายชะล้างแร่ธาตุลงไปตามลาดเขาหมด แต่สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมจำเป็นต้องใช้โซเดียม แคลเซียม และแมกนีเซียมในการทำงานของระบบเผาผลาญและการสร้างกระดูก

วิธีแก้ปัญหาของมันคือ **ธรณีภัก** (geophagy) หรือการกินดินและเลียหินโดยตั้งใจ มันจะเดินทางไปยัง

แหล่งโปงธรรมชาติ ซึ่งเป็นจุดที่ชั้นหินมีเกลือแร่ไหลออกมา

ความต้องการนี้รุนแรงถึงขั้นที่**มันยอมละทิ้งความปลอดภัยของหน้าผาเพื่อไปหาโปง** มีรายงานว่าแพะภูเขาเดินทางไกลหลายกิโลเมตร ข้ามพื้นที่เสี่ยง และแม้กระทั่งปีนกำแพงเขื่อนคอนกรีตที่เกือบตั้งฉากเพื่อเลียแร่ธาตุที่ซึมออกมาตามผิวคอนกรีต — ซึ่งเป็นภาพที่กลายเป็นตำนานในวงการถ่ายภาพสัตว์ป่า

ทำไมเรื่องเกลือถึงสำคัญกว่าที่คิด: ความหิวเกลือของแพะภูเขาคือต้นเหตุโดยตรงของปัญหาความขัดแย้งกับมนุษย์ เพราะ**เหงือ ปัสสาวะ และอาหารของนักเดินป่ามีเกลือ** ในพื้นที่ที่แพะภูเขาคุ้นเคยกับคน มันจะเดินเข้าหานักท่องเที่ยวเพื่อขอเกลือ และสัตว์หนักเกินร้อยกิโลกรัมที่มีเขาแหลมสองข้างและไม่กลัวคน คือสัตว์อันตราย เรื่องนี้กลายเป็นเหตุผลหลักข้อหนึ่งของการย้ายประชากรทั้งหมดออกจากอุทยานแห่งชาติโอลิมปิก

ส่วนตัวที่เลี้ยงในสวนสัตว์ อาหารจะเสริมด้วยธัญพืช หญ้าอัลฟัลฟา ผักและผลไม้ พร้อมก้อนแร่ธาตุให้เลียทดแทนโปงธรรมชาติ

การใช้ชีวิต สังคม และการสืบพันธุ์

สังคมที่แยกเพศกันอยู่

นอกฤดูผสมพันธุ์ ตัวผู้ (เรียกว่า *billy*) กับตัวเมีย (เรียกว่า *nanny*) จะแยกกันอยู่คนละกลุ่ม ตัวผู้มักอยู่โดดเดี่ยวหรือรวมกลุ่มเล็กๆ เพียง 2-3 ตัว ส่วนตัวเมียจะรวมกันเป็น**ฝูงเลี้ยงลูก** (*nursery group*) ที่อาจมีสมาชิกมากถึง 50 ตัว

การรวมฝูงของแม่และลูกมีเหตุผลทางนิเวศวิทยาชัดเจน คือ**ช่วยลดความเสี่ยงจากผู้ล่าให้แต่ละตัว** และทำให้แม่ที่มีลูกกล้าออกไปหากินในพื้นที่ที่ห่างจากหน้าผาปลอดภัยมากขึ้น

ลำดับชั้นทางสังคมที่เข้มงวด

สิ่งที่คนมักคาดไม่ถึงคือ **ตัวเมื่อก้าวร้าวกว่าตัวผู้** งานวิจัยพบว่าตัวเมียและสัตว์วัยสองปีมีพฤติกรรมข่มขู่และปะทะมากกว่ากลุ่มอื่น

ลำดับชั้นนี้ไม่ใช่เรื่องไร้สาระ เพราะมันเป็นตัวกำหนดว่า**ใครได้จุดนอนที่ดีที่สุด ใครได้ที่หากินที่ดีที่สุด และใครได้ใช้แหล่งโปงก่อน** ในสภาพแวดล้อมที่ทรัพยากรจำกัดขนาดนั้น ลำดับชั้นคือเรื่องเป็นเรื่องตาย

ลูกและการเลี้ยงดู

ลูกแพะภูเขาเรียกว่า *kid* แม่จะปกป้องลูกอย่างดุจดั่งด้วยเขาและกีบ และลูกจะอยู่ติดแม่เพื่อเรียนรู้ทักษะเอาตัวรอด โดยเฉพาะการจำเส้นทางบนหน้าผา ซึ่งเป็นความรู้ที่ต้องถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น

ศัตรูและสาเหตุการตายที่แท้จริง

ผู้ล่าหลักคือสิงโตภูเขา หมาป่าสีเทา และหมีสีน้ำตาล ส่วนนกอินทรีทองอาจโฉบลูกที่ยังเล็ก และหมีกับวูล์ฟเวอร์ินจะฉวยโอกาสกับตัวที่อ่อนแอ

แต่ข้อมูลภาคสนามเผยความจริงที่หลายคนคาดไม่ถึง — **ผู้ล่าไม่ใช่สาเหตุการตายอันดับหนึ่ง** สาเหตุสำคัญที่สุดกลับเป็นสิ่งที่ไม่มีชีวิต

- **หิมะถล่ม** — งานวิจัยพบว่าหิมะถล่มคิดเป็นสัดส่วนสูงถึง **23-65%** ของอัตราการตายเฉลี่ยต่อปี ขึ้นอยู่กับประชากรแต่ละกลุ่ม นับเป็นปัจจัยขับเคลื่อนประชากรที่เชื่อมโยงกับสภาพภูมิอากาศโดยตรง
- **การพลัดตกจากหน้าผา** — พบมากขึ้นเมื่อสัตว์อายุมากขึ้น เพราะความคล่องแคล่วลดลง
- **โรคและการอดอยาก** โดยเฉพาะในฤดูหนาวที่รุนแรง

อายุขัยในธรรมชาติอยู่ที่ **9-12 ปี** โดยมีบันทึกสูงสุดที่ 18 ปี

เหลืออยู่กี่ตัว และสถานะการอนุรักษ์

สหภาพนานาชาติเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (IUCN) จัดให้แพะภูเขาเรือกก็อยู่ในสถานะ **Least Concern** หรือ "กังวลน้อยที่สุด" และ**แนวโน้มประชากรคงที่** (Stable)

ตัวเลขประชากรตามบัญชีแดงของ IUCN อยู่ที่ราว **48,000-62,000 ตัวเต็มวัย** ขณะที่บางแหล่งข้อมูลที่นับรวมสัตว์ทุกช่วงวัยให้ตัวเลขสูงกว่านั้น

พื้นที่	ประชากรโดยประมาณ
แคนาดา (ประเมินปี 2010)	43,700–70,200 ตัว
สหรัฐอเมริกา (รวม)	37,000–47,000 ตัว
— เฉพาะอะแลสกา	24,000–33,500 ตัว

ตัวเลขนี้ถือว่าไม่มากเมื่อเทียบกับสัตว์ป่าชนิดอื่น แต่ก็ยังไม่อยู่ในภาวะวิกฤต สิ่งที่ควรเข้าใจคือสถานะ Least Concern ไม่ได้แปลว่า "มีเยอะ" แต่แปลว่า "ยังไม่มีแนวโน้มลดลงจนน่ากังวลในระดับสากล"

ในอดีตประชากรเคยลดลงอย่างหนักจากการล่าในบางพื้นที่ โดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาตอนล่าง ก่อนที่มาตรการควบคุมการล่าและการย้ายประชากรไปตั้งถิ่นฐานใหม่จะช่วยฟื้นฟูจำนวนกลับมาได้

มนุษย์เลี้ยงหรืออยู่ตามธรรมชาติ

คำตอบคืออยู่ตามธรรมชาติ **100%** แพะภูเขาเรือกก็เป็นสัตว์ป่าเต็มตัว ไม่เคยถูกทำให้เชื่องเป็นสัตว์

เลี้ยง เหมือนแพะบ้านที่มนุษย์เลี้ยงเอานม เนื้อ และขนมานับพันปี

เหตุผลที่มันไม่ถูกนำมาเลี้ยงมีหลายข้อ — มันต้องการภูมิประเทศหินชันที่ฟาร์มจำลองไม่ได้ ต้องการอากาศหนาวจัด มีลำดับชั้นทางสังคมที่ก้าวร้าว และให้ผลผลิตน้อยเกินกว่าจะคุ้มค่าทางเศรษฐกิจ บทบาทของมนุษย์ต่อสัตว์ชนิดนี้จึงมีสามรูปแบบหลัก

- **การอนุรักษ์ในพื้นที่คุ้มครอง** เช่น อุทยานแห่งชาติต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา และแคนาดา
- **การล่าแบบควบคุม** ในบางรัฐของอเมริกาและบางมณฑลของแคนาดา ภายใต้ระบบใบอนุญาต และโควตาที่จำกัดจำนวนอย่างเข้มงวด เพื่อควบคุมประชากรไม่ให้เกินความสามารถรองรับของพื้นที่
- **การจัดแสดงในสวนสัตว์** จำนวนไม่มาก เพราะเลี้ยงยากและต้องการสภาพแวดล้อมเฉพาะ

กรณีศึกษา: เมื่อการย้ายสัตว์ด้วยความหวังดีกลายเป็นปัญหา 90 ปี

เรื่องนี้เป็นบทเรียนสำคัญของวงการอนุรักษ์

ในช่วงทศวรรษ 1920 มีการนำแพะภูเขาจำนวนหนึ่งไปปล่อยที่**เทือกเขาโอลิมปิก** รัฐวอชิงตัน เพื่อให้เป็นสัตว์สำหรับล่า ปัญหาคือที่นั่นไม่ใช่ถิ่นกำเนิดของมัน และพื้นที่ดังกล่าวต่อมากลายเป็นอุทยานแห่งชาติโอลิมปิก

สัตว์ต่างถิ่นเหล่านี้ขยายพันธุ์ได้ดีเกินคาดและสร้างปัญหาสองด้านพร้อมกัน ด้านหนึ่งคือความเสียหายต่อพืชอัลไพน์เฉพาะถิ่นที่ไม่เคยวิวัฒนาการร่วมกับสัตว์เลื้อยคลานขนาดนี้ อีกด้านหนึ่งคือ**ปัญหาเกลือ** — เพราะเทือกเขาโอลิมปิกขาดแหล่งโป่งธรรมชาติ แพะภูเขาจึงหันไปพึงพาเกลือจากเหงื่อและปัสสาวะของนักเดินป่า จนเกิดพฤติกรรมเข้าหาคนอย่างไม่กลัวเกรง และนำไปสู่เหตุการณ์ที่มีผู้เสียชีวิต

เดือนมิถุนายน 2018 หน่วยงานอุทยานแห่งชาติสหรัฐฯ ลงนามอนุมัติ**แผนย้ายแพะภูเขาทั้งหมดออกจากอุทยานแห่งชาติโอลิมปิก** ปฏิบัติการเริ่มในเดือนกันยายนปีเดียวกัน โดยใช้เฮลิคอปเตอร์ ปืนยิงยาสลบ และตาข่าย จับสัตว์ใส่เปลพิเศษแล้วขนย้ายไปปล่อยยัง**เทือกเขาแคสเคดตอนเหนือ** ซึ่งเป็นถิ่นกำเนิดดั้งเดิมของมันและมีประชากรลดลง

ระหว่างเดือนกันยายน 2018 ถึงกันยายน 2019 มีการเคลื่อนย้ายสัตว์ไปแล้ว 275 ตัว โดยแผนทั้งหมดตั้งเป้าย้ายราว 725 ตัว นับเป็นปฏิบัติการที่ใช้ทั้งงบประมาณและความร่วมมือระหว่างหน่วยงานอย่างมหาศาล เพียงเพื่อแก้ไขการตัดสินใจที่เกิดขึ้นเมื่อเกือบร้อยปีก่อน

แล้วประเทศไทยล่ะ มีญาติของมันไหม

คำตอบคือ **มี** และเป็นญาติที่ใกล้ชิดกว่าที่คนไทยส่วนใหญ่คิด

อย่างที่กล่าวไปตอนต้น แพะภูเขาเรียกก็อยู่ในกลุ่ม goat-antelope ซึ่งมีสมาชิกที่สำคัญคือ *Capricornis* (เลี้ยงผา) และ *Naemorhedus* (กวางผา) — และทั้งสองสกุลนี้มีอยู่ในประเทศไทย

ที่น่าสนใจยิ่งกว่านั้นคือ ทั้งเลียงผาและกวางผาต่างก็เป็นสัตว์ป่าสงวนตามพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นสถานะคุ้มครองระดับสูงสุดของกฎหมายไทย สงวนไว้สำหรับสัตว์ป่าหายากหรือใกล้สูญพันธุ์ที่ต้องอนุรักษ์อย่างเข้มงวด

เลียงผา — แพะภูเขาแห่งผาหินปูนเมืองไทย

เลียงผา (serow) มีชื่อเรียกท้องถิ่นหลายชื่อ เช่น เยื้อง กูร่า หรือโคร่า รูปร่างคล้ายแพะแต่ไม่มีเครา ขนหยาบยาวสีเกือบดำทั้งตัว หูยาวคล้ายหูลา ทั้งตัวผู้และตัวเมียมีเขาสั้นราว 4-8 นิ้ว โคนเขาเป็นสันและปลายโค้ง

ถิ่นอาศัยของมันสะท้อนพฤติกรรมเดียวกับแพะภูเขาหรือก๊อย่างน่าทึ่ง คือหน้าผาและภูเขาหินชัน โดยเฉพาะเขาหินปูน ปกติพบที่ระดับความสูงราว 800-1,500 เมตร แต่ในบางพื้นที่อาจพบต่ำกว่า 500 เมตร หรือสูงเกิน 2,000 เมตร ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิประเทศ อาหาร และแหล่งน้ำ อาหารของมันคือหญ้า เปลือกไม้ กิ่งและใบอ่อน

สถานะตามบัญชีแดง IUCN อยู่ในระดับ **Vulnerable** หรือ "มีแนวโน้มใกล้สูญพันธุ์" ซึ่งน่ากังวลกว่าแพะภูเขาหรือก๊อย่างมีนัยสำคัญ ในประเทศไทยพบได้ตามเทือกเขาหินปูนหลายแห่ง รวมถึงพื้นที่อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด

กวางผา — "ม้าเทวดา" แห่งขุนเขา

กวางผาจีน (*Naemorhedus griseus*) หรือที่บางแห่งเรียกว่า "ม้าเทวดา" เป็นสัตว์คล้ายแพะขนาดเล็ก พบในเขตภูเขาของเมียนมา จีน อินเดีย ไทย เวียดนาม และอาจรวมถึงลาว

ในประเทศไทยพบได้ที่ดอยเชียงดาว เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าอมก๋อย เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่ตื่น เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าแม่เลา-แม่สะ และอุทยานแห่งชาติแม่ปิง ที่ระดับความสูงราว 1,000 เมตรขึ้นไป

ตัวเลขที่สะท้อนความเปราะบางได้ชัดที่สุดคือ — ในเดือนธันวาคม 2560 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช รายงานผลสำรวจที่ดอยเชียงดาว พบกวางผาเพียง **90 ตัว** แบ่งเป็นตัวเต็มวัย 65 ตัว วัยรุ่น 17 ตัว และลูกอ่อน 8 ตัว ซึ่งถือเป็นจำนวนสูงที่สุดนับตั้งแต่เริ่มสำรวจมา

สถานะ IUCN ของกวางผาจีนอยู่ในระดับ **Vulnerable** เช่นกัน และในหลายพื้นที่ของการกระจายพันธุ์ยังเผชิญปัญหาการล่าเกินขนาด

ข้อเปรียบเทียบที่ควรจำ: แพะภูเขาหรือก๊มีราว 48,000-62,000 ตัวและอยู่ในสถานะ Least Concern ส่วนกวางผาที่ดอยเชียงดาวซึ่งเป็นแหล่งที่ดีที่สุดของไทย มีเพียงราว 90 ตัว และอยู่ในสถานะ Vulnerable ทั้งที่เป็นสัตว์กลุ่มเดียวกัน อาศัยบนหน้าผาเหมือนกัน และใช้กลยุทธ์เอาตัวรอดแบบเดียวกัน ความต่างไม่ได้อยู่ที่ตัวสัตว์ แต่อยู่ที่ขนาดของถิ่นอาศัยที่เหลืออยู่ และแรงกดดันจากมนุษย์ที่

บทเรียนสำหรับคนไทย

เมื่อเราอ่านเรื่องแพะภูเขาเรื่อกก็แล้วรู้สึกทึ่งกับความสามารถในการปีนผา สิ่งที่เราควรรู้คือ สัตว์ที่ทำแบบเดียวกันได้ก็มีอยู่ในป่าเมืองไทย เพียงแต่มันหายากกว่ามาก เห็นตัวยากกว่ามาก และอยู่ในสถานะที่เปราะบางกว่ามาก

เลียงผาและกวางผาอยู่บนหน้าผาหินปูนและภูเขาสูงของไทยด้วยเหตุผลเดียวกับที่ญาติของมันอยู่บนเทือกเขาร็อกกี นั่นคือหน้าผาคือที่ที่ผู้ล่าตามไม่ถึง แต่ในกรณีของไทย ผู้ล่าที่ทำให้ประชากรลดลงจนต้องขึ้นบัญชีสัตว์ป่าสงวน ไม่ใช่เสือหรือหมาป่า

สรุป

แพะภูเขาเรื่อกกี (*Oreamnos americanus*) ไม่ใช่แพะแท้ แต่เป็น goat-antelope ที่มีญาติใกล้ชิดคือชาวมัวร์ในยุโรป และเลียงผากับกวางผาในเอเชีย มันเป็นสมาชิกเพียงชนิดเดียวที่ยังมีชีวิตอยู่ในสกุลของตัวเอง

มันมีขนขาวสองชั้นที่ทนหนาวได้ถึง -46 องศาเซลเซียส มีเขาคำที่ไม่ผลัดและนับวงบอกอายุได้ และมีกีบเท้าที่ผสมผสานขอบแข็งคมกับแผ่นยางนุ่มไว้ในอวัยวะเดียว ทำให้ยืนบนหน้าผาเกือบตั้งฉากได้อย่างมั่นคง

ถิ่นกำเนิดอยู่ในอเมริกาเหนือเท่านั้น ตั้งแต่อะแลสกาตอนใต้ลงมาตามเทือกเขาร็อกกีและแคสเคด อาศัยในเขต subalpine ถึง alpine tundra ที่ความสูงเกิน 4,000 เมตรได้ โดยเลือกหน้าผาชันเป็นที่หลบภัยจากผู้ล่า

มันกินพืชล้วน และมีพฤติกรรมเลียโป่งที่รุนแรงถึงขั้นยอมเสี่ยงชีวิตเพื่อแร่ธาตุ ซึ่งพฤติกรรมนี้เองที่กลายเป็นต้นเหตุของความขัดแย้งกับมนุษย์ และนำไปสู่ปฏิบัติการย้ายประชากรทั้งหมดออกจากอุทยานแห่งชาติโอลิมปิก

ประชากรโลกอยู่ที่ราว 48,000-62,000 ตัวเต็มวัย สถานะ Least Concern แนวโน้มคงที่ อายุขัย 9-12 ปี เป็นสัตว์ป่า 100% ที่มนุษย์ไม่เคยเลี้ยงเป็นสัตว์เศรษฐกิจ มีเพียงการอนุรักษ์ในอุทยานและการล่าแบบควบคุมภายใต้โควตา

และสิ่งที่ควรจำที่สุดสำหรับคนไทย — ญาติสนิทของมันอยู่ในบ้านเรา เลียงผาและกวางผาเป็นสัตว์ป่าสงวนทั้งคู่ อยู่ในสถานะ Vulnerable ทั้งคู่ และที่ดอยเชียงดาวซึ่งเป็นแหล่งกวางผาที่ดีที่สุดของประเทศเรามีอยู่เพียงราว 90 ตัวเท่านั้น

แหล่งอ้างอิง

- [Mountain goat – Wikipedia](#) (อนุกรมวิธาน ลักษณะ ขนสองชั้น เขา และการกระจายตัว)
- [Oreamnos – Wikipedia](#) (สกุลที่มีชนิดเดียวที่ยังมีชีวิต)
- [Harrington's mountain goat – Wikipedia](#) (ญาติร่วมสกุลที่สูญพันธุ์)
- [Caprinae – Wikipedia](#) (กลุ่ม goat-antelope และความสัมพันธ์ทางวิวัฒนาการ)
- [Washington Department of Fish & Wildlife – Mountain goat](#)
- [Alaska Department of Fish and Game – Mountain Goat Species Profile](#) (น้ำหนักรและการกระจายตัวในอะแลสกา)
- [Animal Diversity Web – *Oreamnos americanus*](#)
- [Encyclopaedia Britannica – Mountain goat: Adaptations, Habitat & Behavior](#)
- [National Geographic – Mountain Goat](#)
- [National Forest Foundation – Eight Facts About Mountain Goats](#)
- [Nature Canada – High Climbers: Mountain Goats Earn Their Name](#) (โครงสร้างกีบเท้า)
- [Genome Assembly and Analysis of the North American Mountain Goat Reveals Species-Level Responses to Extreme Environments](#)
- [Montana Field Guide – Mountain Goat](#)
- [Animalia.bio – Mountain Goat](#) (ประชากรตาม IUCN และพฤติกรรมฝูงเลี้ยงลูก)
- [BioDB – Mountain goat facts, distribution & population](#)
- [National Wildlife Foundation – Mountain Goat \(*Oreamnos americanus*\)](#)
- [Biology Insights – What Do Mountain Goats Eat in the Wild?](#) (ธรรณีภักต์และแหล่งโป่ง)
- [Canadian Journal of Zoology – Relationships between group size, feeding time, and agonistic behavior of mountain goats](#)
- [Snow avalanches are a primary climate-linked driver of mountain ungulate populations](#) (สัดส่วนการตายจากหิมะถล่ม)
- [Mountain goat survival and mortality during a period of increased puma abundance in the Black Hills, South Dakota](#)
- [Oregon Zoo – Rocky Mountain goat](#) (อายุขัยและการเลี้ยงในสวนสัตว์)
- [National Park Service – แผนเริ่มเคลื่อนย้ายแพะภูเขาออกจากอุทยานแห่งชาติโอลิมปิก](#)
- [WDFW – Olympic National Park Mountain Goat Removal and Translocation: Progress Report II](#)
- [Olympic Park Advocates – Non-native Mountain Goats](#) (ประวัติการนำเข้าช่วงทศวรรษ 1920)

- [The Mountaineers – A New Home for Our Goats: The Mountain Goat Translocation Plan \(ปัญหาการขาดแหล่งโป่ง\)](#)
- [กวางผาจีน – วิกิพีเดียภาษาไทย \(การกระจายตัวในไทยและผลสำรวจดอยเชียงดาว\)](#)
- [Chinese goral \(*Naemorhedus griseus*\) – Wikipedia](#)
- [มูลนิธิสืบนาคะเสถียร – กวางผา ม้าเทวดาแห่งขุนเขา](#)
- [มูลนิธิสืบนาคะเสถียร – เลียงผา หรือ โคร่า สัตว์ป่าสงวนหายากกับความมหัศจรรย์ของถิ่นที่อยู่อาศัย](#)
- [มูลนิธิสืบนาคะเสถียร – สื่อการเรียนรู้เรื่องเสือปลาและเลียงผา ที่อุทยานแห่งชาติเขาสามร้อยยอด](#)
- [Mainland serow \(*Capricornis*\) – Wikipedia](#)
- [On the Behavioural Biology of the Mainland Serow: A Comparative Study](#)
- [กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช – กองกฎหมาย \(พระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2562\)](#)
- [สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร – สัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย](#)
- [มูลนิธิสืบนาคะเสถียร – ขวนรู้จักสมาชิกสัตว์ป่าสงวนในประเทศไทย](#)